

DRAGSFJÄRD (ent. HIITTINEN), KYRKSUNDET

Rautakautisen ja keskiaikaisen
muinajäännösalueen tutkimukset

28.7. - 8.8.1997

Tiina Jäkärä
Museovirasto
Arkeologian osasto

ABSTRAKTI

DRAGSFJÄRD (ENT. HIITTINEN) KYRKSUNDET

Pk. 1033 15 HITIS

x 6641 50-75 y 1583 20-65 z 4-9 m mpy (N60)

Rautakautisen ja keskiaikaisen muinaisjäännösalueen tutkimus

Museovirasto/arkeologian osasto

Kaivauksenjohtaja FT Torsten Edgren

Vuonna 1991 alkaneita tutkimuksia jatkettiin Kyrksundetissa. Muinaisjäännösalueen itäisessä osassa tutkittiin kaivauksin nyt yhteensä n. 36 m², alueet XXV ja XXVI. Aluetta tutkittiin tänäkin vuonna myös metallinilmaisimella.

Suurimman löytöryhmän alueella XXV muodosti palanut luu. Myös muutamia piin ja hioimen paloja löytyi. Metallilöydöt olivat yhtä pronssivarrasta lukuunottamatta pahoin ruostuneita rautaesineiden katkelmia. Tälläkään alueella ei ollut havaittavissa selkeitä rakenteita. Löytöjen ohella ihmisen toimintaan alueella viittasi havaittu tummemman maan kerros.

Alue XXVI avattiin prospektointilöydön KM 30324:64 yhteyteen. Alueelta löytyikin muutama metallilöytö sekä Kyrksundetin aineistosta aiemmin lähes kokonaan puuttunutta keramiikkaa muutama pala.

Löydöt: KM 30324:1-90

Ajoitus: Rautakauden loppu ja keskiaika

Kaivetun alueen laajuus: n. 36 m²

Tutkimuskustannukset: Museoviraston arkeologian osasto

Tutkimusraportti: Tiina Jäkärä, Museoviraston arkeologian osaston arkistossa

Julkaistut artikkelit: Edgren, Torsten 1995a. Saariston hiisi. - Hiidenkivi 1/95.

-1995b. "... De Aspo usque Orsund.vi.Inde usque Hangethe.iij..." - An archaeological research project concerning one of the harbours in Finland's south-western archipelago referred to in "the Danish itinerary". - O. Olsen, J. Skamby Madsen and F. Rieck (ed.) SHIPSHAPE. Essays for Ole Crumlin-Pedersen. On the occasion of his 60th anniversary February 24th 1995. Roskilde.

-1995c. Kyrksundet i Hitis. Ett arkeologiskt forskningsprojekt kring en av "det danska itinerariets" hamnar i sydvästra Finland's skärgård. - Budkavlen 1995.

-1996. Arkeologi i Hitis utskär. - Skärgård 3/1996.

-1997. Bakom lås och bom. Kring en vikingatida nyckeltyp. - Marianne Blomqvist (ed.) Ord och några visor tillägnade Kurt Zilliacus 21.7.1997. Meddelanden från institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors universitet utgivna genom Ann-Marie Ivars och Mirja Saari. B II 18.

SISÄLLYSLUETTELO

Arkistotietoja	2
Johdanto	3
Koordinaatisto ja löytöjen mittaus	3
Prospektointi	5
Alue XXV	6
Alue XXVI	7
Lopuksi	8
Negatiiviluettelo	9
Diapositiiviluettelo	10
Peruskarttaote	11
Yleiskartta (1992-1997 kaivausalueet ja kiintopisteet)	12
Alueen XXVI kaivauskartat	13
Prospektointikartta 1997	17
Prospektointikartta 1992-1997	18
Kuvataulut	19

ARKISTOTIETOJA

Kunta	: Dragsfjärd
Entinen kunta	: Hiittinen
Kylä	: Hitis
Tila	: Stomta 14:8
Kiinteistötunnus	: 040-440-0014-0008
Omistajat	: Britt-Helen ja Jarl Eriksson 25940 Hiittinen 02-46 66 654
Peruskartta	: Hitis 1033 15 (A)
Koordinaatit	: x 6641 50-75 y 1583 20-65 z 4-9 m mpy (N60)
Löydöt	: KM 30324:1-90, diar. 14.8.1997
Negatiivit	: 107431-107446
Diapositiivit	: 36641-36663
Tutkimusraportit	: Högman Volter 1886, inventointi Nordman Carl Olof 1938, kaivaus Nordman Carl Olof 1939, kaivaus Fagerström Levi & Roth Harto 1991, inventointi Fagerström Levi & Roth Harto 1991, koekaivaus Jussila Timo 1992, fosfaattianalyysi Asplund Henrik 1992, kaivauksen osaraportti Hirviluoto Anna-Liisa 1992, kaivaus (raportointi kesken) Tuovinen Tapani 1993, vuoden 1991 inventointiraportin täydennys Asplund Henrik 1993, kaivaus Lempiäinen Terttu 1993, makrofossiilitutkimus Mäntylä Sari 1994, kaivaus Jäkärä Tiina 1994, kaivauksen osaraportti Lempiäinen Terttu 1994, makrofossiilitutkimus Mäntylä Sari 1995, kaivaus Jäkärä Tiina 1995, kaivauksen osaraportti Lempiäinen Terttu 1995, makrofossiilitutkimus Mäntylä Sari 1996, kaivaus Jäkärä Tiina 1996, kaivauksen osaraportti
Aikaisemmat löydöt:	KM 2503A:3 KM (hist.) 38086:1-5 KM (hist.) 39097:1-2 KM 26619:1-133 KM 27813:1-164 Rahak. 93042:1-6 KM 28363:1-303 KM 28832:1-226 KM 29658:1 KM 29578:1-240

JOHDANTO

Museoviraston arkeologian osasto suoritti tutkimuksia Dragsfjärdin (ent. Hiittinen) Kyrksundetin muinaisjäännösalueella 28.8. - 8.8.1997. Tutkimusta rahoitti Museoviraston arkeologian osasto.

Muinaisjäännösalueen itäosassa tutkittiin kaivauksin kaksi lähekkäin sijainnutta aluetta, yhteensä n. 36 m². Molemmat kaivausalueet olivat hyvin kivisiä, mutta varsinaisia rakenteita ei tutkituilla alueilla havaittu; ainoastaan likamaata. Aluetta tutkittiin myös metallinpaljastimella, kuten aiempinakin vuosina. Kahden prospektointilöydön kohdalle avattiin myös n. 50x50 cm:n suuruiset alueet. Yhden prospektointilöydön yhteydessä havaittiin epätavallisen tummaa maata.

Tutkimusten valvojana ja kaivausten johtajana toimi Museoviraston arkeologian osaston johtaja FT Torsten Edgren. Allekirjoittanut toimi tutkijana pääasiallisena vastuualueenaan dokumentointi ja kenttätöiden ohjaaminen. Tutkimusjohdon apuna ja metallinilmaisimen käyttäjänä oli aiempien vuosien tapaan DI Ilkka Penttinen. Kaivajina työskentelivät koululaiset Johan ja Peter Högnäs, Charlotta Berlin, Heidi von Wright ja arkeologian opiskelijat Kari Virtanen ja Henrik Jansson. Viimeksi mainittu suoritti myös kaivausalueiden piirtämisen. Takymetrimittaukset suoritti Kristian Lindroos Kartoplan Ky:stä.

KOORDINAATISTO JA LÖYTÖJEN MITTAUS

Kaivausalueelle XXV luotiin aluksi oma koordinaatisto, jossa lounaisen kulmapaalun arvot olivat x 100 ja y 200. X-koordinaatti kasvoi luoteeseen ja y koilliseen. Prospektointilöytöjen mittaamisen yhteydessä otettiin takymetrillä myös kaivausalueiden kulmista tarkat koordinaatit, joilla ne liitettiin alueelle aiemmin luotuun koordinaatistoon. Kaivausalue XXVI mitattiin aluksi alueen XXV mukaan, ja sillekin otettiin tarkempi sijainti myöhemmin.

Alueen XXV koordinaatit

100/200	x 841,74	y 4866,08	z 7,64
100/209	x 837,62	y 4874,08	z 7,74
104/200	x 845,30	y 4867,90	z 7,67
104/206	x 842,50	y 4873,30	z 7,88
102/206	x 840,70	y 4872,40	z 7,84
102/209	x 839,48	y 4874,99	z 7,89

Alueen XXVI koordinaatit

98/191	x 844,06	y 4857,13	z 7,73
98/195	x 842,18	y 4860,66	z 7,52
100/191	x 845,83	y 4858,02	z 7,59
100/193	x 844,94	y 4859,88	z 7,59
99/193	x 844,01	y 4859,36	z 7,72
99/195	x 843,05	y 4861,17	z 7,51

Molempien kaivausalueiden korkeusmittauksia varten siirrettiin kiintopisteestä 20 korkeus alueen XXV viereiseen suureen kantoon (alueen koillissivulla); kohta on merkitty kantoon keltaisella maalilla. Siirretty ja myös takymetrilla tarkistettu korkeus kannossa on 8,76 m mpy. Taakselukemana käytettiin molemmilla alueilla lukua 060. Löydöt mitattiin molemmilla kaivausalueilla talteen 1x1 m suuruisten ruutujen tarkkuudella. Prospektointilöytöjen paikat merkittiin numeroiduin paaluin ja niiden koordinaatit mitattiin myöhemmin takymetrilla. Näistä löydöistä on liitteenä erillinen levintäkarta (kts. s.).

PROSPEKTOINTI

Kuten aiempinakin vuosina, alueen prospektointia jatkettiin osastonjohtaja Torsten Edgrenin johdolla. Metallinilmaisimen käyttäjänä toimi DI Ilkka Penttinen.

Lähes kaikki löydöt tulivat melko pinnasta, kuten nämä löydöt aiemminkin. Poikkeuksena oli KM 30324:78, hevosenkenkäsolkki, joka tuli n. 25 cm syvyydestä. Tämänvuotisista löydöistä lähes puolet tuli yhdeltä alueelta. Se sijaitsee kiintopisteeltä 15 n. 40-50 m etelään ja alas rinnettä rantaa kohti. Alueelta löytyi mm. raha, mahdollinen rahan katkelma, kaksi panssarinuolenkärkeä (kärjet luoteeseen ja koilliseen) ja kaksi hevosenkenkäsolkea. Soljet sijaitsivat ainoastaan parin metrin päässä toisistaan. KM 30324:79 oli rullapäinen pronssisolki, jonka neula puuttui. Ehjä solki KM 30324:78 oli myös pronssia. Sen nupit olivat fasetoidut ja häränsilmin koristellut; myös soljen kehällä oli kolme nuppia. Tämä solki löytyi todella tummasta maasta.

Rinteessä sijaitsevan vuoden 1993 kaivausalueen (alue VIII) kaakkoispuolelta löytyi ketjunjakaja ja pronssivanne. Edellinen, KM 30324:69, oli pronssia ja koristeltu häränsilmin. Pronssivanne, KM 30324:70, voi olla esimerkiksi veitsenkahvasta. Pronssiharkko löytyi n. 30 metriä kiintopisteen 20 kaakkoispuolelta KM 30324:88. Solki, KM 30324:90 löytyi vanhan kaivausalueen VIII täytemaasta. Myös aiemmin kaivetun alueen XIX täytemaasta löytyi mahdollinen rahan kappale, KM 30324:89.

Tämänvuotisen kaivausalueen XXV lähettyviltä löytyi myös joukko esineitä. Kolme tunnistamatonta rautaesineettä tai esineen katkelmaa (KM 30324:83,84,85) panssarinuolenkärki (kärjen suunta itään) KM 30324:82 ja pronssinen vyönsolki KM 30324:64. Viimeksi mainitun löydön ympärille avattiin kaivausalue XXVI.

ALUE XXV

Alueen laajuus oli 30 m². Se avattiin muinaisjäännösalueen itäosaan, kiintopisteiden 18 ja 20 väliselle alueelle (kts. yleiskartta). Välittömästi muutaman metrin päässä alueen eteläreunasta maa laskee jyrkästi kivikkoisena rinteenä. Kaivausalue tehtiin tasaiselle terassille. Alue mitattiin ja paalutettiin mittanauhojen ja prisman avulla.

Ensimmäiseksi alue raivattiin ja kaivauspaikalle rakennettiin poikkiuussa riippuva seula. Turpeet irroitettiin varsin suurina laattoina ja pinottiin syrjemmälle muovin päälle. Myös maat kaadettiin muovin päälle. Ilkka Penttinen tarkasti turpeiden alapinnat metallinilmaisimella. Turpeen poiston ja puhdistuksen jälkeen alue vaaittiin, pintalukemat otettiin alueen reunoista. Heti tässä vaiheessa näkyi alueen tiheä kivisyys. Ensimmäistä kerrosta kaivettiin n. 3 - 4 sentin syvyyteen; kaikkiaankin kerrosten paksuutta oli vaikeaa hahmottaa nimenomaan alueen kivisyyden vuoksi. Tästä kerroksesta löytyi pala piitä, kaksi rautaesineen katkelmaa ja palanutta luuta. Maa oli vielä hiekkansekaista multaa. Alueen länsinurkassa, ruudussa 102-104/200-202 oli puhdasta hiekkaa. Tässä maa oli koholla; mahdollisesti paikalla oli joskus kaatunut puu, jonka juuret olivat myllänneet hiekan (kts. tason 1 kartta).

Toisesta kerroksesta löytyi kaksi palaa piitä, kuusi rautaesineen katkelmaa, pronssivartaan pala ja palanutta luuta. Paikoin alueella tuli esiin kellertävä hiekka, muuten alueella oli tumma maa. Tulenpidon jäljeltä vaikutti se lähes musta, hieno hiekka joka tuli alueen eteläsivun profiiliin jatkuvan suuren kiven vierestä (kts. kartta tasosta 2). Mustan maan kohdalla, suuren kiven itäpäässä oli myös muutamia mustuneita laakakiviä. Tämän mustan maan yhteydessä; aivan sen vieressä ja hiukan allakin oli lähes valkoista, hienoa hiekkaa. Alueen itäiselle sivulle avattiin aluetta lisää 2x2 metriä. Myös täällä kohdalla tumma maa jatkui suunnilleen ruudun puoleenväliin (kts. tason 2 kartta).

Kolmannen kerroksen löydöt koostuivat kahdesta hioimen katkelmasta, piin palasta, kuudesta rautaesineen katkelmasta, muutamasta pienestä pronssilevyn palasta ja palaneesta luusta, jota tulikin eniten tästä kerroksesta. Tumma maa alkoi rajoittua alueen keskivaiheille, jossa myös kiveys oli hyvin tiheää. Tumman maan reunoilla maa oli kellertävää hiekkaa, paitsi luoteiskulmassa ja alueen itäsivun levennyksessä, jossa oli myös vaaleaa, puhdasta hiekkaa. Alueen itäosan levennystä jatkettiin vielä metri itäänpäin. Kohta jätettiin ensimmäiseen kerrokseen, koska paikalla oli puhdasta hiekkaa (kts. tason 3 kartta).

Alueella XXV ei varsinaisesti kokonaisuudessaan kaivettu neljättä kerrosta, ainoastaan tumman maan kohdat alueen keskiosassa ja itälaajennuksen kohdalla kaivettiin pois. Viimeksi mainitusta kohdasta tuli varsin runsaasti palaneita luuta suuren kiven juuresta ja alta ruudusta 100/206. Muultakin alueelta tuli enää ainoastaan palanutta luuta.

Löydöt keskittyivät alueen XXV eteläosaan, välille 100-102/200-209. Tältä alueelta löytyivät molemmat pronssit, kaikki piin palat, suurin osa kaikista rautalöydöistä ja myös suurin osa palaneista luista. Koska myös mainittuja tulenpidon jälkiä havaittiin nimenomaan alueen eteläosassa, löytöjen keskittyminen ei ole yllättävää. Mitään rakenteita ei paikalla kuitenkaan havaittu.

ALUE XXVI

Alue avattiin prospektointilöytönä saadun pronssisen vyönsoljen ympärille (KM 30324:64). Ensin avattiin 2x2 m kokoinen ruutu solkilöydön länsipuolelle ja aluetta laajennettiin kahden metrin pituudelta ja metrin leveydeltä soljen löytökohtalle. Soljen läheltä löytyikin vielä pronssinen, pitkulainen hela (KM 30324:63). Lisäksi löytyi kuonaa ja pala sulanutta pronssia (KM 30324:62,65).

Yllätyksellistä oli kuitenkin keramiikan löytyminen ruudusta 99/191 (KM 30324:60). Kyrksundetista on aiemmin löydetty keramiikkaa ainoastaan vuonna 1993, muinaisjäännösalueen länsipuolella sijainneelta kaivausalueelta VIII (kts. yleiskartta). Nyt löydetyt palat (4 kpl) olivat pieniä, yhteispaino vain 3,2 grammaa. Kyse on suhteellisen karkeasta keramiikasta. Yksi paloista voi mahdollisesti olla astian reunasta. Alueella havaittiin muutama likaisen maan läikkä, muttei mitään muuta.

LOPUKSI

Seitsemännen kesän tutkimusten päätyttyä on Kyrksundetin muinaisjäännösalueella tutkittu nyt tasokaivauksin n. 416 m². Kaivaukset alueella ovat ainakin toistaiseksi päättyneet ja kerätyn tiedon työstäminen jatkuu.

10.10.1997

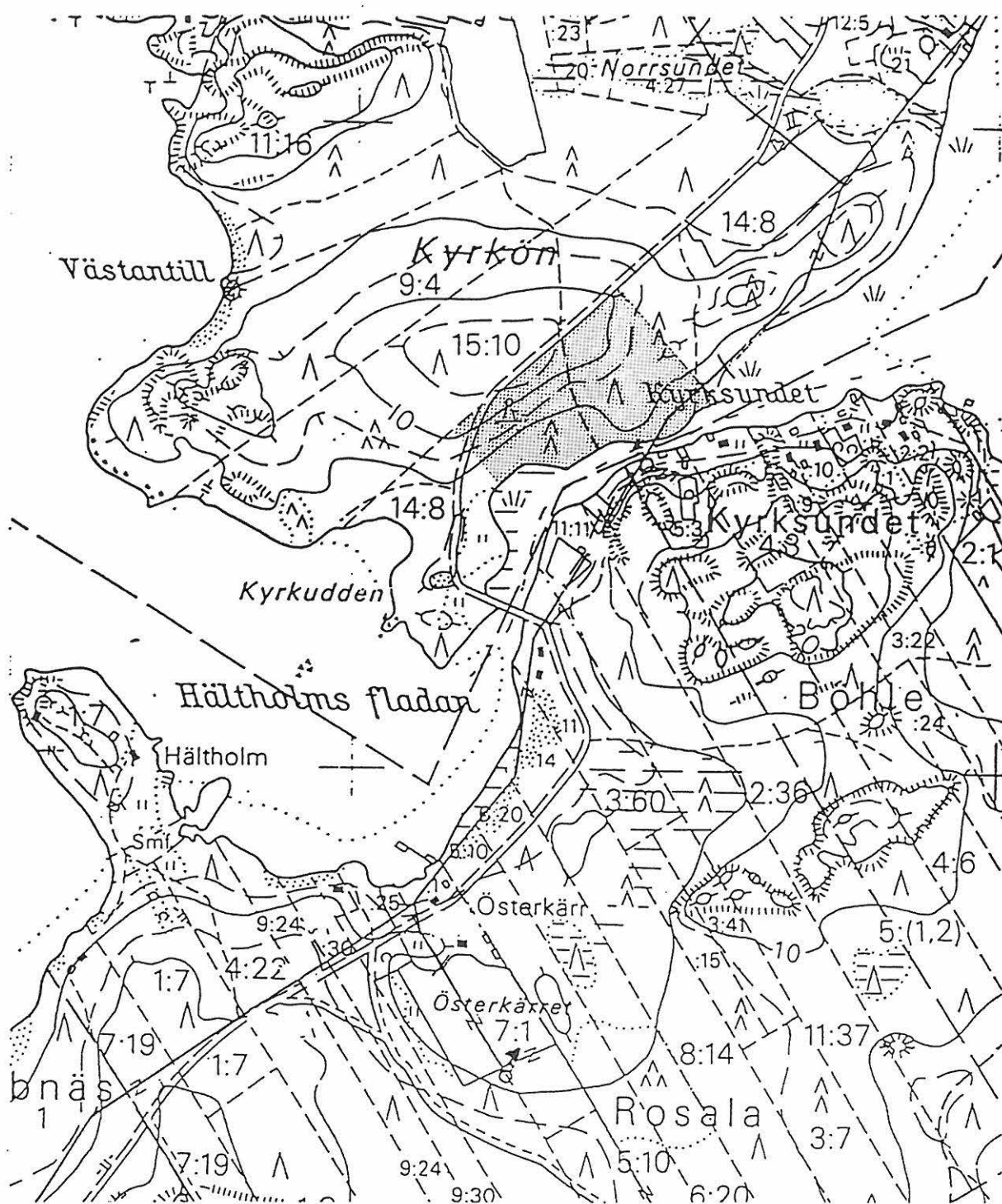
Tiina Jäkärä

MUSTAVALKONEGATIIVIT

- 107431 Alue XXV. Taso 1. Kuvattu koillisesta.
- 107432 Alue XXVI. Turve poistettu. Alueella oleva paalu on metallisignaalin kohdalla. Kuvattu koillisesta.
- 107433 Työkuva. Alueen XXVI kaivuu työn alla. Kuvattu koillisesta.
- 107434 Metsää alueen XXV luoteispuolella, metsätien varrella. Kuvattu kaakosta.
- 107435 Kts. edellinen kuva.
- 107436 Alue XXV. Taso 2. Kuvattu koillisesta.
- 107437 Alue XXV. Laajennus tasossa 1. Kuvattu koillisesta.
- 107438 Alue XXVI. Laajennus. Kuvattu koillisesta.
- 107439 Alue XXVI. Laajennus kaivettuna. Kuvattu koillisesta.
- 107440 Alue XXV. Laajennus tasossa 2. Kuvattu koillisesta.
- 107441 Alue XXV. Taso 3. Kuvattu koillisesta.
- 107442 Kts. edellinen kuva.
- 107443 Kaivausalue XXV täytettynä. Kuvattu koillisesta.
- 107444 Kts. edellinen kuva.
- 107445 Högholmenin laiturirakenteesta nostettu tukki.
- 107446 Kts. edellinen kuva.

DIAPOSITIIVIT

- 36641 Työkuva. Ilkka Penttinen tutkii alueelta XXV nostetut turvelaatat metallinilmaisimella.
- 36642 Työkuva. Alueen XXV turvepinnan poistoa.
- 36643 Alue XXV. Taso 1. Kuvattu koillisesta.
- 36644 Alue XXVI. Kivet paljastettu turpeen alta. Alueella oleva paalu on metallisignaalin kohdalla. Kuvattu koillisesta.
- 36645 Metsää alueen XXV luoteispuolella, metsätien varrella. Kuvattu kaakosta.
- 36646 Kts. edellinen kuva.
- 36647 Alue XXV. Taso 2. Kuvattu koillisesta.
- 36648 Vierailijoita kaivauksella. Ilkka Penttinen tutkii aluetta XXV metallinilmaisimella.
- 36649 Työkuva. Kari Virtanen ja Johan Högnäs kaivamassa aluetta XXVI.
- 36650 Jokaisena vuotena tutkimuksissa käytetty välinetelttä.
- 36651 Työkuva. Henrik Jansson piirtää aluetta XXV.
- 36652 Työkuva. Vuonna 1997 käytetty seularakenne. Seulomassa Peter Högnäs.
- 36653 Alue XXV. Laajennus tasossa 1. Kuvattu koillisesta.
- 36654 Alueen XXVI laajennus. Kivet paljastettu turpeen alta. Kuvattu koillisesta.
- 36655 Röykkiö muinaisjäännösalueen itäisessä osassa. Kuvattu luoteesta.
- 36656 Työkuva. Aluetta XXV kaivetaan.
- 36657 Alue XXV. Laajennus tasossa 2. Kuvattu koillisesta.
- 36658 Alue XXV. Taso 3. Kuvattu koillisesta.
- 36659 Alue XXV. Taso 4. Kuvattu koillisesta.
- 36660 Alue XXV. Taso 4. Kuvattu luoteesta.
- 36661 Alue XXV täytettynä. Kuvattu koillisesta.
- 36662 Kts. edellinen kuva.
- 36663 Högholmenin laiturirakenteesta nostettu tukki.

DRAGSFJÄRD (ENT. HIITTINEN), KYRKSUNDET

Ote peruskartasta 1033 15 A, 1:10 000.

Pääasiallinen tutkimusalue varjostettu.

000,00

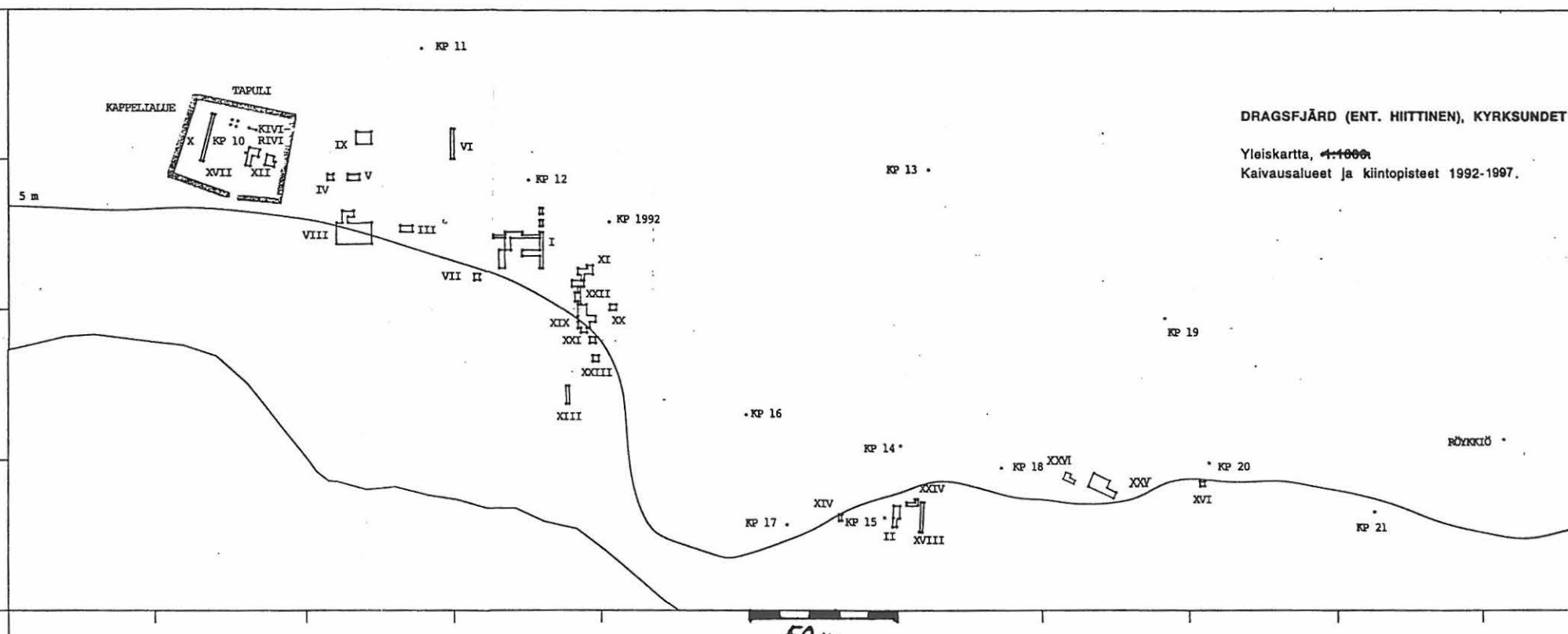
DRAGSFJÄRD (ENT. HIITTINEN), KYRKSUNDET

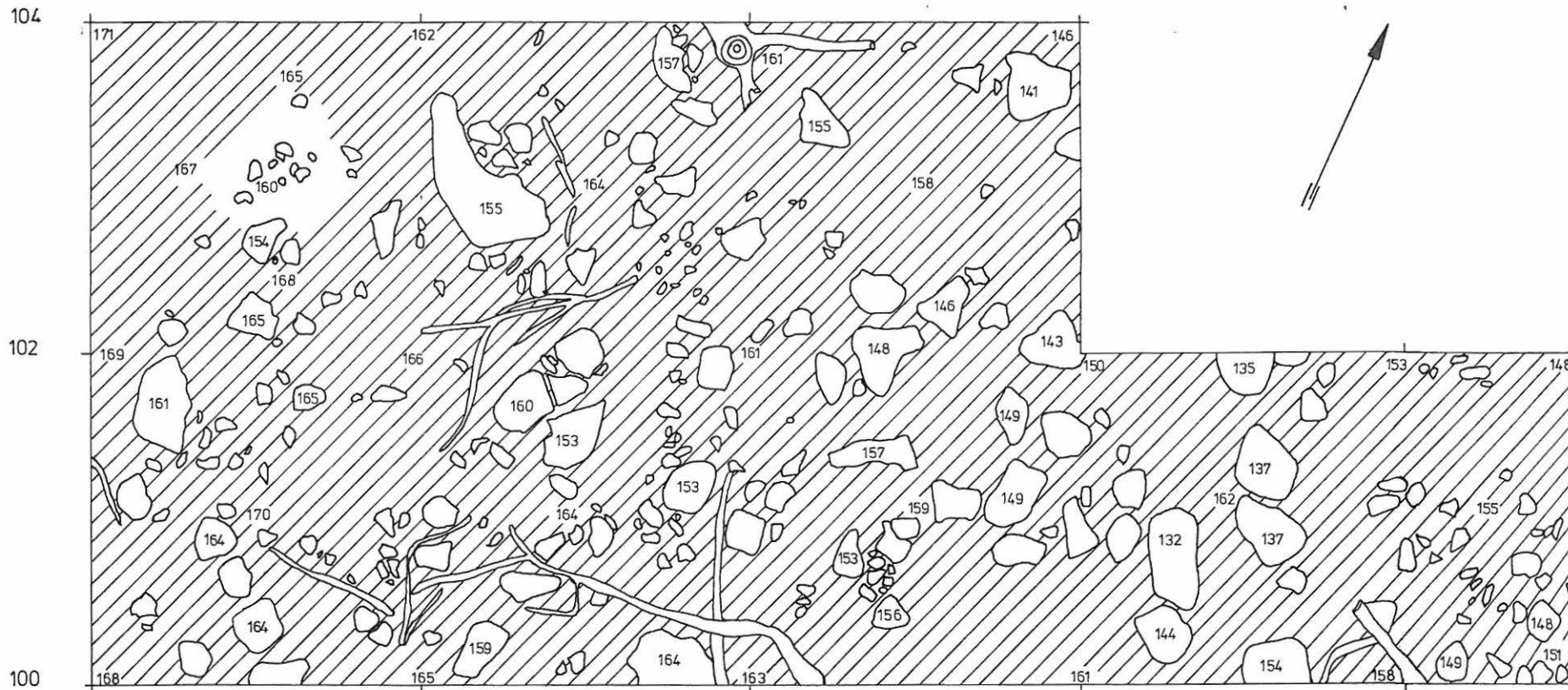
Yleiskartta, 1:1000
Kaivausalueet ja kiintopisteet 1992-1997.

800,00

50 m

4500,00

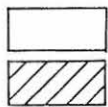
200

202

204

206

208

puhdas hiekka

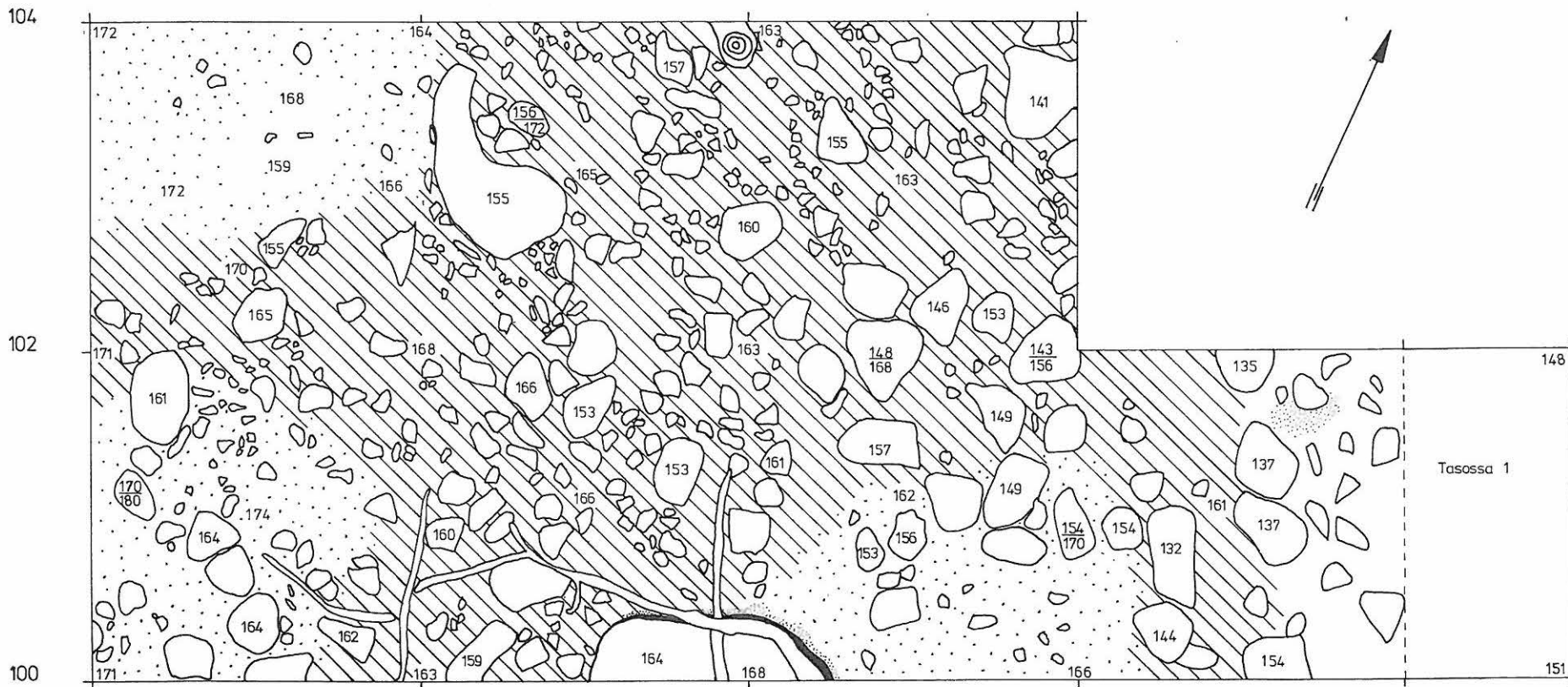
hiekansekainen multa

juuri

1m

DRAGSEJÄRD KYRKSUNDET	1997
Torsten Edgren	
ALUE XXV, Taso 1	
kp 8,76 m mpy	1:25
tl 060	
piirt. Henrik Jansson	
puht. piirt. T. Jäkärä	

200

202

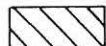
204

206

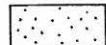
208

puhdas hiekka

tumma maa

kellertävä hiekka

musta maa

valkoinen hienohiekka

juuri

0 1m

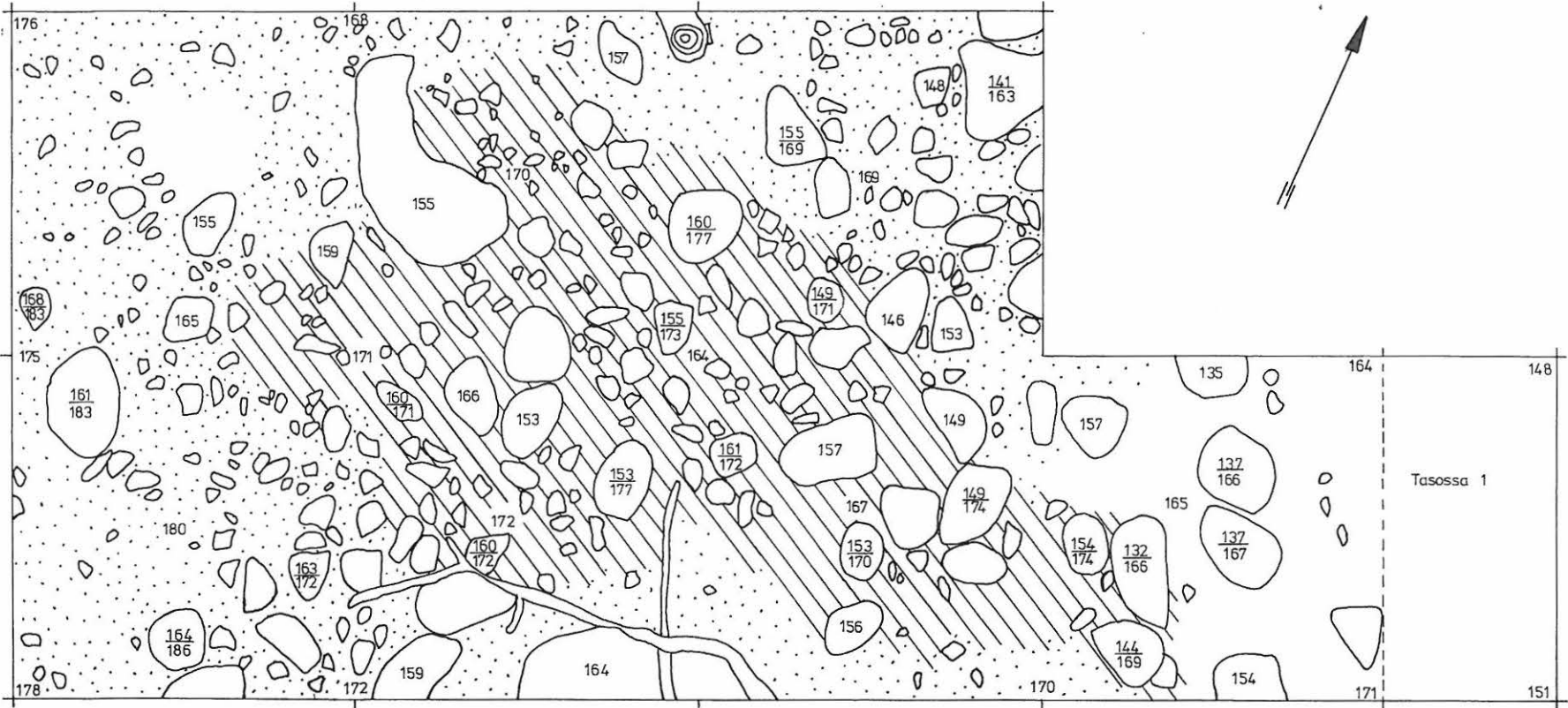
DRAGSEJÄRD KYRKSUNDET	1997
Torsten Edgren	
ALUE XXV, Taso 2	
kp 8,76 m mpy	1:25
tl 060	
piirt. Henrik Jansson	
puht. piirt. T. Jäkärä	

15

104

102

100

200

202

204

206

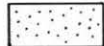
208

puhdas hiekka

tumma maa

kellertävä hiekka

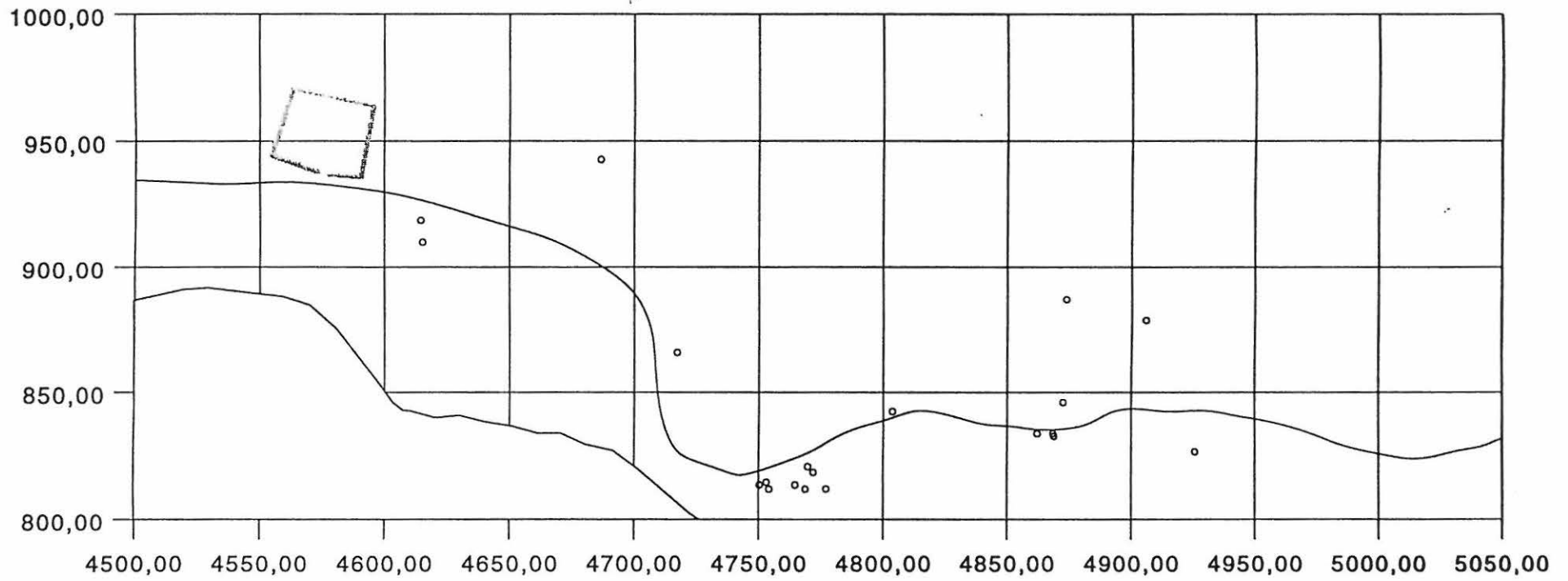

juuri

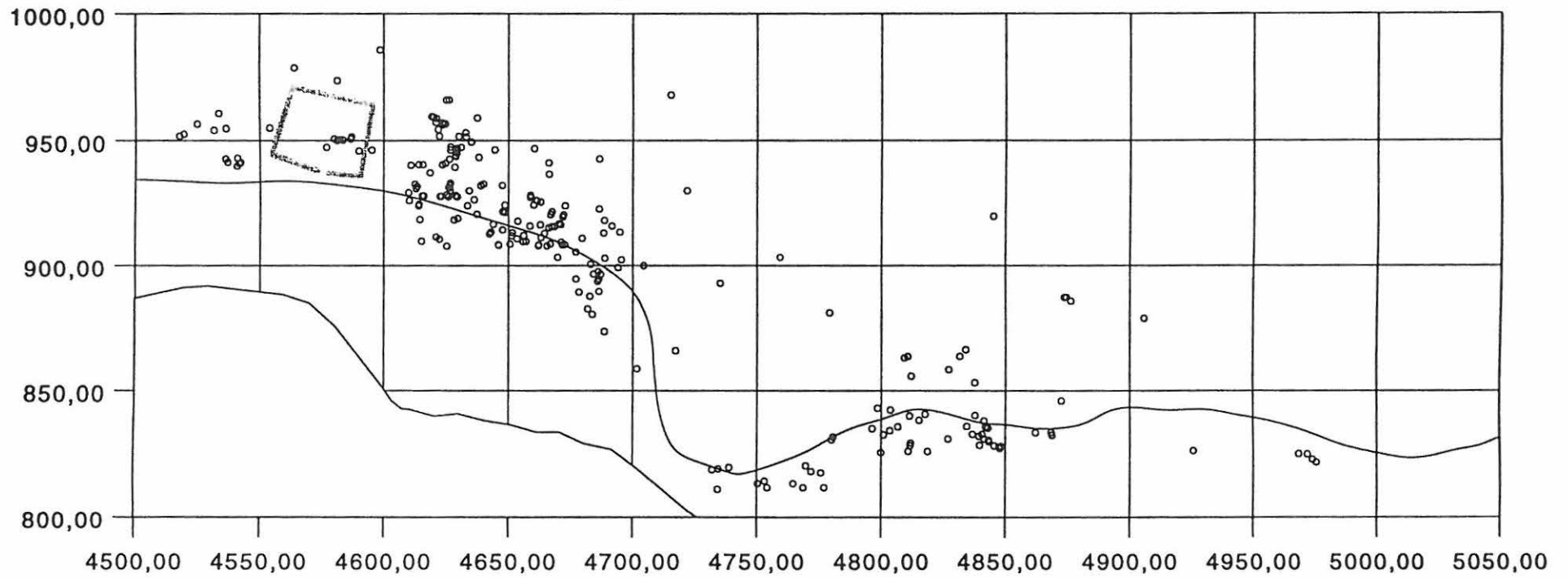
1m

DRAGSEJÄRD KYRKSUNDET	1997
Torsten Edgren	
ALUE XXV, Taso 3	
kp 8.76m mpy	1:25
tl 060	
piirt. Henrik Jansson	
puht.piirt. T. Jäkärä	

DRAGSFJÄRD (ENT. HIITTINEN), KYRKSUNDET

Prospektointilöydöt 1997, MK 1:2500.

DRAGSFJÄRD (ENT. HIITTINEN), KYRKSUNDET

Prospektointilöydöt 1992-1997, MK 1:2500.

Dragsfjärd (ent. Hiittinen) Kyrksandet 1997

107431 Alue XXV. Taso 1. Kuvattu koillisesta

107437 Alue XXV. Laajennus tasossa 1. Kuvattu koillisesta.

107441 Alue XXV. Taso 3. Kuvattu koillisesta

107443 Alue XXV peitettynä. Kuvattu koillisesta.

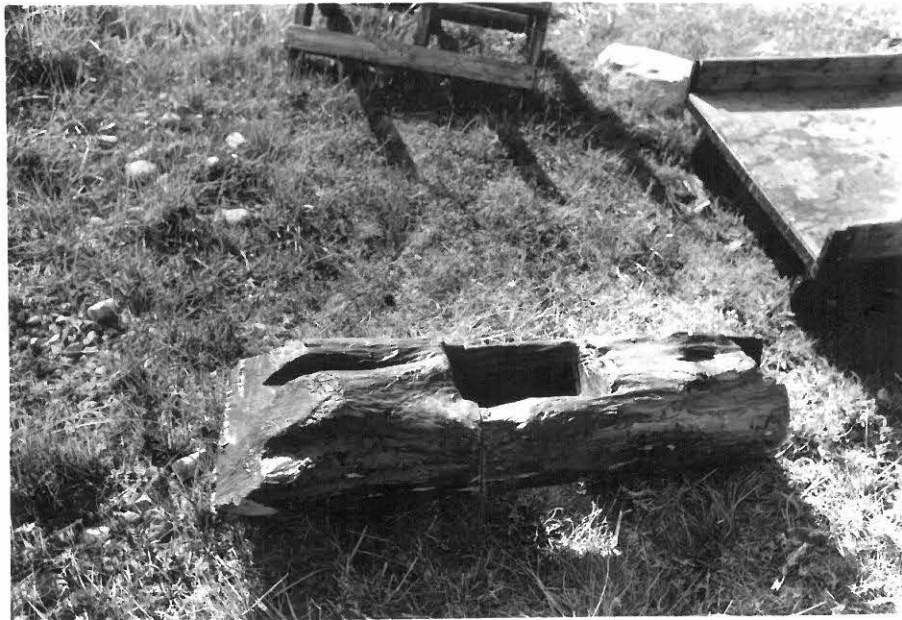
107432 Alue XXVI. Turve poistettuna. Kuvattu koillisesta

107439 Alue XXVI kaivettuna laajennuksineen. Kuvattu koillisesta.

107445 Högholmenin laiturirakenteesta nostettu tukki.

107446 Kts. edellinen kuva.